

KRONIKA

KNJIŽEVNOST

BORIS PAHOR, PARNIK TROBI NJI. S pogumno vztrajnostjo se pisatelj Boris Pahor oklepa svojega Trsta, slovenskega življa v tržaškem zalivu in bližnji okolici. Prvinska čustvena navezanost na ta del našega narodnostnega ozemlja je vraščena v silovit tok dogodkov, ki jih je našemu človeku vsilila petindvajsetletna fašistična okupacija in ki so na drugi strani rodili herojski odpor in narodnoosvobodilni boj. Ni pa povsem izključeno, da ni navzoč še tretji moment, to je avtorjevo soočenje te preteklosti z deziluzijami zadnjih dvajsetih let. To nam dokazujejo domala vsa Pahorjeva dela, znova pa potrjuje zadnja njegova pripoved, roman *Parnik trobi nji*.^{*} Z vsakim delom pa je tudi vse bolj jasno, da gre pri Pahorjevem pisanju pretežno za tržaško kroniko, ki pa nima časovne zaporednosti, ampak prej pristaja na obliko mozaika, ki mu avtor postopoma dopolnjuje podobo. Če smo v novem delu pričakovali upodobitev najhujšega obdobja, upodobitev boja tržaških ilegalcev z nemškim okupatorjem po septembru 1943, kjer nas je avtor pustil z romanom *Mesto v zalivu*, zdaj ugotavljamo, da se je avtor umaknil v čas pred letom 1940. V tej Pahorjevi potezi se skriva po vsej verjetnosti intimno pisateljsko razmerje do njegove imanentne snovi, se pravi, avtor je nepreklicno ujet v tržaško zgodovino zadnjih petdesetih let, vendar mu ta bližnja preteklost rabi predvsem kot nujno potreben akcijski prostor sleherne stvaritve, k čemur pa moramo nujno dodati vzporedno potekajočo Pahorjevo avtobiografijo. Ta dva momenta ustvarjata osnovno trdnost njegove proze, hkrati pa najdemo v njej nekatere nasprotno tendence, kar razodeva tudi zadnje Pahorjevo delo, roman *Parnik trobi nji*.

Zunanji okvir pripovedi zajema krajši čas sredi poletja 1940. leta, s svojo retrospektivo in reminiscencami pa posega prav do usodnega mejnika v tržaški kroniki — do fašističnega požiga Slovenskega doma leta 1920. V žarišče te časovne perspektive je Pahor s posebnim namenom postavil ljubezensko novelo dveh mladih Tržačanov, Eme in Danila. Po eni strani je to stalni avtorjev, zdaj že tipični pisateljski prijem, po drugi strani pa hoče z njima vsaj simbolično dvigniti nad zgodovinsko obzorje najbolj zdrave sile pridušenega in zavestnega upora proti fašističnemu raznarodovanju in njegovim metodam. Zato je ljubezensko zgodbo obdal s toliko svetlobe, da bi že sama po sebi govorila o vsem tistem, za kar so bili naši ljudje prikrajšani v najosnovnejši človeški biti, ko so bili postavljeni pred vprašanje duhovne in telesne eksistence. Občutim jo predvsem kot diametralno nasprotje zverženemu času. Avtor ji je naklonil puhteče mediteransko poletje, ko življenje nabreka od sokov in se potaplja v omamno toploto, z velikim občutkom za intimna ljubezenska doživetja jo je spremljal v čolnu do Debelega rtiča in na kopanje v Gradežu ter ji končno dal prostor v ljubljenskih Barkovljah, da je našla svojo naravno pot ter pognala korenine v zemljo na tržaški obali. Toda to je samo idilični, hrepenenjski del te ljubezni, zakaj v njej je tudi vsa temna polobla tržaškega življenja pod fašizmom. Ne gre samo za to, da ljubezensko doživljanje nanaglo pretrga Danilov odhod k

^{*} Boris Pahor, *Parnik trobi nji*. Cankarjeva založba 1964.

vojakom in se Ema kmalu znajde za rešetkami, ampak gre za globljo življenjsko resnico, ki sta ji bili podvrženi središčni osebi.

Danilo ni glavni junak, je le najpomembnejša moška figura, v prvi vrsti odlični sobesednik, morda celo avtorjev dvojnik, predvsem pa eden izmed mnogih mladih slovenskih izobražencev, ki so tisti čas študirali na italijanskih univerzah in bili vključeni v ilegalo. V romanu ne nastopa posebno aktivno, pač pa je nepogrešljiv posredovalec Pahorjevih misli, modrovanj in reminiscenc iz tržaške kronike. Danilo je označen preprosto, a precizno, predvsem pa kot globoko predan in trezen upornik, ter je v primeri z ostalimi kar preveč statičen.

Morda tudi zaradi tega ob njem mnogo bolj zaživi lik Eme, glavne osebe, saj parnik trobi njej. Ema je otrok tržaškega železničarja. V Milanu, kamor so prestavili očeta, je dokončala nižjo srednjo šolo, nato živela pri dedu in materi na Krasu pa zbežala v Trst zaradi nesrečne sestre Fani, ki se je spečala s črnosrajčniki. Zdaj išče službo. Njeno brezupno čakanje v odvratni vlačugarski hiši nam kaže socialni status slovenskega človeka pod fašizmom. Pri Emi se ta občutek ponižanega človeka stopnjuje še zaradi odpora do sestrinega početja, še več, v njeni psihi ustvarja neogiben erotični kompleks, ki se ob misli na fašistične mučilne metode razrašča v mučne notranje stiske. Zato je srečanje z Danilom, čeprav v začetku slabo motivirano, odločilno in bistveno za njen osebni razvoj, ker se v harmonični ljubezni prečisti kalna usedlina preteklih dni, hkrati pa se sprosti tudi njena zatajevana življenjska sila, ki najde trdna tla in osmisli svoje eksistenco v uporu proti vsemu, kar jo je poniževalo. S tem je glavna junakinja dosegla avtorjev cilj, ki ga je postavil v idejnem tlorisu romana.

Ob Emini in Danilovi ljubezni zaživi v vsej svoji barvitosti Trst in njegova okolica. S tako naravno toploto ga more opisovati res samo pesnik, ki ga je rodilo mesto v zalivu. Ko Pahor stopa po tržaških ulicah in trgih, ko se pomudi na pomolih, ko začolnari do Debelega rtiča in Gradeža ali ko se vzpenja proti Barkovljam, mu pero oživi z vso močjo modernega krajinarja. Prepričan sem, da so to najboljše strani romana in da v teh upodobitvah še vedno odkrivamo nove koščke slovenske zemlje.

Vznesena upodobitev rodnega mesta in okolice ter ljubezni v njej pa je v celotnem romanu samo čudovito pročelje, za katerim se skriva vse tisto, kar ustvarja neprestano napetost tostran nevidne meje, za katerim se skriva poglaviti del romana. Ne smemo pozabiti, da je gibalno romana ideja narodnega odpora in da je roman hkrati tudi tržaška kronika. Med skopo fabulo in prefinjene drobce pokrajine pisatelj s potencirano zavzetostjo vpleta podobe temnih dni tržaške zgodovine. Domala sleherna stran vsaj med vrsticami obudi drobne reminiscence, ki skupaj z obsežnimi reprodukcijami pomembnih dogodkov ustvarjajo žalostno kroniko 1920—1940. Pahor ne izpusti prav nobene priložnosti, da ne bi zapisal tudi manj pomembna dejstva, na splošno pa bralec občuti, kako se dokumentarno gradivo o odporniškem gibanju razrašča in često prerašča osnovno zgodbo ter s svojo težko navzočnostjo povsem zaustavi pripoved. Pred nami se zvrstijo mnoga pomembna imena od Jožka Godine, mojstra Martelanca, Srečka Kosovela in škofa Sedeja do Bidovca, Marušiča, Miloša, Valenčiča, Čotarja in Kocijančiča, z natančnostjo kronista sledimo velikim in malim dogodkom od požiga Slovenskega doma v Trstu in slovenskih šol v

okolici, razpustitve slovenskih organizacij in odpusta devetsto slovenskih in istrskih profesorjev ter učiteljev do nastopa ilegale, kot je požig italijanskih ustanov, bomba v uredništvu fašističnega časnika *Il popolo di Trieste*, ilegalni jezikovni tečaji, seminarji na Nanosu in Krnu, ilegalni listi in knjižne akcije.

Pahorju je bil vsak podatek dragocen in zato vreden zapisa. Prizadeval si je, da bi to dokumentarno gradivo neprisiljeno vpletel v ostalo besedilo, zlasti v pogovore in razmišljanja svojih junakov, toda končni vtis je vendarle ta, da dokumentacija preobčutno bremeni pripoved. Pomisleke vzbujajo zlasti dejstvo, da se v Pahorjevih delih omenjeno gradivo že ponavlja in tako zmanjšuje njegovo neposredno moč. Mislim pa, da je stvar še pomembnejša: pisatelja postavlja pred vprašanje lastnega literarnega razvoja.

Kaj pomeni roman Parnik trobi nji v Pahorjevem pisanju? Delo znova potrjuje, da je Pahor mojster detajlov, da zna obvladati manjše prostorske razsežnosti, čeprav je doslej z romanom *Onkraj pekla* so ljudje že napravil razseljiv korak v obsežnejši prozni tekst; da je avtor snov mnogo bolje organiziral kot v *Mestu v zalivu*, da je v njegovem mnogo avtobiografskega, tokrat so navzoči spomini na koprsko semenišče, da se avtor rad opira na dokumentarično gradivo, ki ga posreduje v neprekvašeni obliki in zato ne ustvarja dovolj novih dimenzij. V zadnjem romanu se še močneje nasloni na neorealistično metodo, s katero je izdelal številne žive scene, kot prizor v gostilni, Počkajevo stopnišče, Emino stanovanje, kaznilnica, zlasti so mu uspeli nekatere stranske osebe, na primer Danilova mati. Navzočnost neorealizma, dopolnjuje ga svojevrstna moderna analitična tehnika, je v romanu zaradi idilične zgodbe izzvala ostre kontraste, ki jih je avtor ublažil z idejnimi akcenti. Ti zajemajo celotno skalo nihanj: svetlo misel narodove svobode, junaštvo ilegalcev, zlasti članov TIGR (Trst, Istra, Gorica, Reka), večje in manjše odklone v ilegalnem delu, idejne spopade med mladimi izobraženci, ki so pripadali istemu narodu, a različnim ideologijam, končno pa še črtomirovstvo in izdajstvo. Temu idejnemu preseku predvojnega tržaške ilegale je Pahor posvetil tolikšno pozornost, da ob njem raste notranja napetost in stopnjevanje, svoj vrh pa doseže v Eminem zasliševanju na kvesturi, ko stopi na prizorišče človeška zver, ki Evropi napoveduje mrakobnost in grozo, Trstu pa drugi veliki protislovenski proces.

Kljub vsemu realizmu in dokumentarnosti pa je Pahorjev roman vendarle ubran lirično, kot mu to narekuje okvirna zgodba. Liričnost po svoje poudarja Pahorjeva besedna kultura, njegov značilni izraz, ki, obarvan s primorskimi in italijanskimi besedami, izkazuje tržaško domovino. Prav s to govorico je najintenzivneje oživiljal svoje ljudi, ki jim tisti čas ni bilo dano, da bi smeli uporabljati svoj materin jezik. Ko nam roman Parnik trobi nji vzbujajo take in podobne spomine iz bližnje preteklosti, ga sprejemamo predvsem kot iskren Pahorjev prispevek k tržaški kroniki.

France Pibernik

Pahor in Rebula opravljata na izpostavljenem mestu, kjer živita in ustvarjata, dvojno poslanstvo: z umetniško kakovostjo svojih del in njihovo specifično problematiko se uvrščata med najvidnejše povojne slovenske prozaiste, hkrati pa naše zahodne sosedne nenehno opozarjata na obstoj, pravice in kulturnost svojih rojakov. Posebno Pahor je zelo plodovit in, priznati je treba, ne na škodo

kvaliteti svojih del, čeprav so si po tematiki in tehniki pisanja precej sorodna. Kakor njegovi dosedanja romani tudi zadnji »Parnik trobi nji« obravnava poleg skoraj obvezne ljubezenske tudi nacionalno problematiko, le da sega najbolj nazaj v bližnjo preteklost, v življenje Trsta in Primorske pred drugo vojno.

Zgodba, kolikor je je, je dokaj preprosta, kajti Pahor ni fabulist, ki bi mu šlo predvsem za živahno ali celo napeto dogajanje; kot močno lirski tip ustvarjalca ga verjetno niti ni sposoben. Na zunaj nekoliko bolj dinamična so zadnja poglavja, ki pripovedujejo o Emini ilegali in aretaciji, postavim tisto, ko zdravnik in Ema — »bolniška sestra« vozita z avtom ponoči v kraško vas slovenske abecednike. Takšni so tudi prikazi življenjske poti nekaterih epizodnih oseb, zlasti Emine sestre, njenega moralnega propada in tragične svatbe. Sicer pa se Pahorju bolj prilega notranja duševna dinamika; ta prihaja najbolj do veljave v Emini in Danilovi ljubezenski noči, polni elementarne poezije, ki ji neposredno sledi jutro z mislijo na usodo narodne skupnosti; to poglavje je tudi kompozicijsko središče in idejna hrbtenica romana.

Za Pahorja, ustvarjalca, sta namreč značilnejša od pripovedi dušeslovno razčlenjevanje in razmišljanje o vprašanih humanitete, ki se najrajši javlja v obsežnih notranjih monologih in dialogih sobesednikov. V našem romanu nam avtor s takšnimi prijemi predoči predvsem razvoj intimnega razmerja med glavnima osebama, na drugi strani pa kulturnopolitični problem primorskih Slovencev pod fašistično Italijo. Ljubezen med moškim in žensko pojmuje kot harmonijo telesa in duha, zato hkrati prvinsko krepko in prosojno nežno, nadalje jo pojmuje kot sestavni del prelepe naravne in organske povezave z lastnim narodom; kot takšna postane polnovredna že pred javno legalizacijo z obojestransko svobodno uresničitvijo, a ima hkrati tudi velike obveznosti do lastnega krvno jezikovnega občestva. Rešitve tržaškega in primorskega vprašanja avtor ne vidi v krščanski ponižnosti in vdanosti v obstoječe razmere, ampak v pogumnem in tveganem vključevanju Slovencev v zgodovinski razvoj. Spoštuje italijanskega človeka in pozna njegovo bogato kulturo, hkrati pa je nepomirljiv nasprotnik fašistične nadutosti in raznarodovanja Slovencev. Le-to nam posreduje z dejstvi, ki jih je v mladosti sam doživel (protislovenski režim v koprskem malem semenišču itd.) in jih je svetu dokumentarno razkril dr. Čermelj. Hkrati pa prikazuje trdoživost svojih rojakov, njihovo ljubezen do slovenske knjige in petja ter organizacijo odpora (mladim ilegalcem je ime Srečka Kosovela pomenilo kar varovalni talisman).

Poleg natančno razčlenjene, redkeje tudi utrujajoče razvlečene psihologije in meditacije, kjer se na trenutna doživetja pogosto navezujejo spomini ali asociacije, so za Pahorjevo tehniko pisanja značilne tudi izredno neposredne in subtilne impresije. Posebno sveže in sugestivno učinkujejo na bralca pisateljevi pejsaži izpred Trsta, iz Gradeža, izpod Devina, povezani z doživljanjem erosa pri obeh glavnih osebah (jadranje, kopanje, nevihta). Prav tako je pisatelju uspelo predstaviti mesto Trst, življenje njegovih pomolov, ulic in četrti v vsej krajevni barvitosti in vremenskih menjavah, ter njegovo, v breg se vzpenjajoče slovensko zaledje s predmestji in paštni, vasmí, bori in gmajnamí. Tako nam Pahor ne posreduje samo nacionalno in socialno problematiko tedanjega Trsta (Italijani gospodarji — Slovenke služkinje; Slovenci izobčenci kakor prostitutke v starem mestu), ampak tudi njegovo topografsko in geomorfološko podobo, vrvež in blesk mesta ter opojni duh morja in zemlje.

Pahorjevemu romanu, ki je v bistvu impresionistično-meditativna lirski proza, brez izrazite fabule, ustreza tudi slog. Le-ta je zelo slikovit tudi pričo številnih prefinjenih in domiselnih komparacij. O čustvenem zanosu, predvsem pa o živem toku misli priča v romanu anaforično ponavljanje veznika »in« v zaporednih stavkih. Za pisateljevo, v notranjem monologu neprestano snujočo in pribijajočo misel so značilne tudi pritrdilnice »saj«, »da« in podobne v začetku stavkov. Pogostna raba pomožnika »biti« in nominalno izražanje pa sta romanskega izvora in delata avtorjevo sintakso ponekod togo ali celo nejasno. V pravopisu in besedišču motijo primeri: Nemkinja (poleg Nemka), se je zavedla (poleg pravilnega se je zavedela), spačka, -e (namesto spaček, m. sp.), »vonj po oglju« bo v zvezi z lokomotivami pač »vonj po premoğu« (str. 115), »zelen otroški vrček, v katerem sta lopatica in pomaranča« (210) je tudi pri Zupančiču kanglica. To je pa tudi vse, sicer je Pahorjev besednjak čist, izredno razsežen in pesniško tenkočuten, kar mora pri avtorju z zgolj italijanskimi šolami vzbujati le spoštovanje.

Pahor je primer ustvarjalca, do neke mere sorodnega italijanskim neorealizmom (Elio Vittorini, Cesare Pavese), za katerega so značilni intenzivna introspekcija v svet sodobnega človeka in idejna angažiranost v smislu naprednega humanizma, svojevrstna, precej lirski pisateljska tehnika in stil ter nekoliko nenavadna grafična podoba besedila (raba kurzive za naslove, stavki v italijanščini, obširni citati in podobno). Njegov zadnji roman je ostal zvest avtorjevi srčni, to je rodni tržaški problematiki, a pri tem obdelal novo razdobje med obema vojnama: tudi se ni izneveril dosednji umetniški metodi, a je v meditaciji precej bolj discipliniran in strnjen, manj hipertrofičen; tudi pisateljev jezik se je s skladnjo vred močno zboljšal, besednjak pa je obogatel prav do razkošnih odtenkov. Zato pomeni Pahorjevo delo Parnik trobi nji v že lepi vrsti njegovih romanov, novel in črtic doslej morda najvišji dosežek, ki bi ga kot takega kazalo v prevodu posredovati tudi v tujino.

Joža Mahnič

Roman Parnik trobi nji nam tematsko ne odkriva bistveno novega pisateljskega obličja svojega avtorja Borisa Pahorja, brez dvoma najplodovitejšega sodobnega, slovensko piščega tržaškega književnika, kajti predmet njegovega pisateljskega zanimanja je slejkoprej še zmerom slovenski Trst s svojimi sončnimi in senčnimi stranmi, »mesto v zalivu« v usodnem času pred drugo svetovno vojno in med njo, torej v tistem času, ki je v njem dozoreval in se oblikoval tudi avtor. Tako se v pričujočem tekstu odvija pred nami prikaz življenjskega pa človeškega dozorevanja in prerajanja mladega, še neformiranega tržaškega dekleta, ki doživi v ljubezni in prek nje tudi ideološko in človeško osveščanje: iz precéj indiferentne deklice se spremeni v zrelo človeško bitje. Vsekakor za književnega ustvarjalca zanimiva in privlačna téma, saj omogoča, da pokaže njen oblikovalec vse svoje poznavanje človekove psihe in etično ovrednoti vse njene vzgibe, obenem jih pa kar najbolj organsko, enovito vključi v izpovedno sporočilo svojega dela. In navsezadnje je bil to že od nekadaj eden najpoglavitejših ciljev prozne epike, bodisi novele ali romana.

Ta tematska značilnost vključuje Pahorjev najnovejši roman v celoten sklop njegovega pisateljskega ustvarjanja in s tega stališča je treba vzeti ta

Pahorjev tekst kot neke vrste organski nasledek njegovega pisateljskega razvoja. Faktografski dokaz za to: osnova dela je neka novela še iz prve dobe avtorjevega literarnega ustvarjanja, v nji je obravnavana ista téma, ki pa dobi v romanu povsem drugo izpovedno noto, kot je ugotovila že naša dnevna kritika. Vendar se zdi, da je to še najtrdnjša vez med zadnjo Pahorjevo stvaritvijo in njegovimi prejšnjimi. Predvsem v formalnem pogledu je ob analitičnem razboru pisateljevega stila opaziti pomemben premik, ki ta stil vedno bolj osvobaja gotovo nehotenih vplivov del vélikih pisateljev našega časa (naj omenim le dva, Dos Passosa in Thomasa Manna); in morebiti bi bilo še najustrezneje, če poimenujem ta premik kot pisateljsko discipliniranje, kot odmik od hotene modernističnosti in formalizma, kot vedno jasnejše oblikovanje problemskega jedra, ki ga pisatelj razrešuje v svojem delu. In deloma je opaziti ta premik tudi v vsebinski dimenziji romana: ljudje, ki jih Pahor opisuje, niso več v toliki meri duševno razrvani intelektualci, ki si prizadevajo zgolj za svoje individualno človeško osmišljenje, marveč nekoliko preprostejši, običajnejši ljudje, manj skonstruirani in bolj zajeti prav iz življenja, obenem pa za ambient, ki ga Pahor opisuje, mnogo bolj značilni: s to konkretizacijo (pa obenem še s širšim, intenzivnejšim posplošenjem problemske osnove) postane seveda problem, ki ga knjiga obravnava, za bralca, ki živi tostran meje in ki mu je verjetno tudi namenjena, še toliko bolj zanimiv. In zato je treba šteti Pahorju tudi ta premik v dobro, saj doseza s tem njegovo pisanje širši človeški razpon.

Tudi Pahorjev jezik je v tem delu ponekod prežarjen s toliko prave literarnosti, da pomeni v naši književnosti precejšnjo izjemo. Pahor ga poleg tega še uspešno vključuje v svojo lirično-meditativno predihnjeno in požlahtnjeno realistično pripoved, ki je to pot njegovo stilno izrazilo.

Motivno razpada knjiga v dva osnovna motiva, v boj za narodnostno osvoboditev in v erotično zgodbo. Čeprav gre Pahorju verjetno za to, da bi poudaril in uveljavil predvsem tiste momente, ki jih v psihi njegovih junakov sproža prvi motiv, mu to, žal, ni uspelo, kot bi bilo potrebno, kajti erotika popolnoma nadvlada domoljubnost in problemsko zanimivejši orisi idejnega osveščanja tržaških Slovencev so se morali pred ljubezensko zgodbo umakniti v drugi plan, pereč nacionalni problem je prekrila avtorjeva prav strastna zagnanost razkrivati erotične doživljaje obeh mladih. Ti erotični doživljaji so namreč poleg tega še umetniško, stilno bolje napisani, čeprav njihova gostobesednost često zbanalizira dogajanje romana in s svojo nepotrebno nadrobnostjo večkrat povzroča, da zdrknejo posamezni prizori seksualnega dajanja že na rob dopustnega. In poleg vsega osnovna ljubezenska storija ni kaj prida izvirna (prej bi lahko celo rekli, da je dokaj konvencionalna in spominja včasih na ljubezenske storijske naše sodobne ženske literature). V tako zasnovani zgodbi je, žal, mnogo bolj opaziti spretno, rutinersko (a v bistvu le nemoč razodevajoče) fabuliranje kot pa pravo, živo, iz življenja zajeto in življenjsko verjetno resničnost. Prav zato je tudi »visoko etično«
Emino hotenje po otroku kot nekakšen logičen zaključek ljubezni med njo in Danilom ravno z etičnega stališča nekolikanj sumljivo. In še bolj velja to za tako narodnospozbuden in papirnat konec, kot ga je zagrešil Pahor (dekle, ki je zanosila, je srečna, da so jo zaprli, in to še skupaj s prostitutkami, ker se je s tem lahko njen ljubimec prepričal, da je resnično doživela v ljubezni tudi idejno transfor-

macijo); kakor se to morebiti grdo sliši, pa me ta konec nenehoma spominja na podobne lažne humanistične agitke. Prav v teh detajlih je pokazal Pahor pre-malo pristne pisateljske polnokrvnosti, tako da mu je vsa izpovedna poanta dela zbledela v papir.

Vzrok je, kot sem že omenil, predvsem v tem, da ljubezenski element absolutno prevlada političnega. Poleg tega pa pripomore k temu tudi Pahorjevo psihološko oblikovanje in zastavljanje oseb oziroma (v tem romanu) njegovo psihološko oblikovanje značaja glavne junakinje (vse druge osebe, z Eminim erotičnim partnerjem vred) so namreč zgolj epizodisti in jim avtor ne posveča prevelike pozornosti) — prav tu je namreč močno očitno botrovanje Siegmunda Freuda. Najbolj jasno se kaže to v travmi, ki je nastala v Emini duševnosti s tem, da se je bila njena sestra Fani vlačila s fašisti, ob poroki z nekim politično neopredeljenim Slovencem pa se je skupaj z le-tem in svojo materjo Fani smrtno ponesrečila. S takim prerajanjem junakinje, kot si ga je zamislil Pahor, nimajo te psihoanalitične apartnosti nobene zveze, so popolnoma nepotrebne, pa ne samo to: še v kvar so Pahorjevemu psihološkemu oblikovanju Eminega karakterja, kajti Emina osebnost bi brez njih zadobila še kar celovito, prepričljivo podobo. Prav zato so verjetno najboljši prizori, v katerih ne strašijo prav nič ti psihoanalitični kompleksi; to so predvsem prizori na jadrnici in sploh izlet v Gradež in Brban, ki so tako s človeškega kot z literarnega aspekta prepričljivi in pretresljivi. Prav tu se je obenem tudi posrečila Pahorju učinkovita in umetniško dognana združitev njegove realistične pripovedne tehnike pa njegovega nagnjenja k lirčnosti, tu posega avtor najdlje v dimenzije pristne človečnosti. To so tudi tiste dragocene strani romana, ki jih človek bere s pravim užitek, za literarno izobraženega bralca pa so tudi porok za Pahorjevo pisateljstvo.

V celoti je torej roman Parnik trobi nji doslej avtorjev najbolj izčiščen daljši prozni tekst, ki potrjuje vse njegove odlike pa tudi pomanjkljivosti, kot smo jih lahko (seveda v nekoliko drugačni obliki) spoznali že v njegovem dosedanem opusu. In kljub vsem pomislekom si upam ob koncu vendarle zapisati, da je Pahorjev roman zavoljo obeh glavnih pozitivnih dejstev, ki jih prinaša (vsebinskega premika in pristne literarnosti na nekaterih mestih) zanimiv prispevek naši sodobni prozi.

Borut Trekman

LOJZE KRAKAR, MED ISKALCI BISEROV. Krakarjevo novo pesniško zbirko* je mogoče vsestransko razumeti in oceniti samo v sklopu njegovega celotnega pesniškega dela; sama zase se zdi, ko da bi bila iztrgana iz nekega tematsko in oblikovno obsežnejšega organizma. Seveda pa ima ta ugotovitev določene meje: če se je pokazalo, da je treba za oceno zbirke Med iskalci biserov imeti pred očmi Krakarjevo dosedanje pesniško ustvarjanje, s tem še ni rečeno, da knjiga ni zaokrožena, kar je za pesniške zbirke že tako zelo svobodno. Troje tematskih poglavij, ki jih knjiga Med iskalci biserov ima, je verjetno minimum za knjižno objavo, saj če bi poskušali odmisлити le eno izmed njih, bi knjigi odvzeli pogoj za izid. Reči hočem predvsem tole: nova

* Lojze Krakar, Med iskalci biserov. Cankarjeva založba 1964.